

فرامطالعه تحقیقات مرتبط با عوامل مؤثر بر سرقت و راهکارهای پیشگیری از آن در کلانشهر تهران در طول سال‌های ۸۵ تا ۹۶

هوشنگ گراوند، * علی دلاور**

کداریکد: ۵۴۱۳-۵۲۲۸-۰۰۰۱-۰۰۰۰

کداریکد: ۳۱۱۹-۵۹۲۲-۰۰۰۱-۰۰۰۰

DOR: <http://dorl.net/dor/20.1001.1.24766933.1399.11.2.17.8>

چکیده

هدف پژوهش حاضر انجام فرامطالعه (شامل تحلیل‌های فرانظری، فراروشی و فراتحلیل) پیرامون پژوهش‌های صورت گرفته در رابطه با عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت در طول سال‌های ۸۵-۹۶ در کلانشهر تهران می‌باشد. ۱۸ مطالعه در حوزه پیشگیری از سرقت از طریق جستجوی اینترنتی در بانک‌های اطلاعاتی داخلی و جستجوی دستی در سازمان‌ها و دانشگاه‌های شهر تهران انجام شده بودند، شناسایی و اطلاعات مربوط به آنها تحلیل شدند. به منظور گردآوری داده‌ها بر اساس مبانی نظری موجود چک لیستی تدوین و با استفاده از آن داده‌ها گردآوری شدند. نتایج قسمت فرانظری و فراروش نشان دادند که پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه موضوع پژوهش (بجز در موارد مدل تحلیلی مستخرج از چارچوب نظری و بررسی پیشینه، آزمون مقدماتی وسیله اندازه‌گیری، تعریف عملیاتی، سنجش پایایی و روایی، ذکر محدودیت و موانع پژوهشی و ملاحظات اخلاقی) در حد نسبتاً مطلوبی قرار دارند و همچنین نتایج قسمت فراتحلیل نشان داد که شاخص اندازه اثر ترکیبی ۲ در حوزه عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت در مدل ثابت ۰/۶۹۵ و در مدل تصادفی ۰/۶۳۶ بود که با توجه به معیار کوهن میزان اندازه اثر، زیاد بود. اما در بررسی جداگانه، در حوزه عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت اندازه اثر مقوله عوامل انتظامی بیشتر از مقوله‌های عوامل ایمنی‌ساز و فرهنگی-اجتماعی بود. نتایج آزمون رگرسیون ایگر، آزمون N ایمن از خطا، آزمون اصلاح و برازش دوال و تئیدی و نمودار کیفی، حاکی از عدم سوگیری انتشار در نمونه فراتحلیل بود. با توجه به ناهمگنی در مطالعات، تحلیل تعدیل‌کننده‌ها صورت گرفت که بیانگر تأثیر تعدیل‌کننده روش نمونه‌گیری پژوهش در حوزه عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت بود.

کلید واژه‌ها: فرامطالعه، فرانظری، فراروش، فراتحلیل، پیشگیری از سرقت.

* استادیار، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران. (نویسنده مسئول)،

ایمیل: garavand.h@lu.ac.ir

** استاد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، پست الکترونیک delavar@atu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۳/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۲

مسائل اجتماعی ایران، سال یازدهم، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۹، صص ۲۹۱-۳۲۰

۱. مقدمه و بیان مسئله

برای جرم راهکارهای کنترل و مبارزه متعددی وجود دارد که یکی از مهمترین و امیدبخش‌ترین آنها، پیشگیری است. پیشگیری از هر واقعه‌ی زیان‌باری، اعم از جرم یک امر عقلی است که شرع و عرف، همچنین تجربه‌ی بشری بر آن صحنه می‌گذارد. با توجه به آیه‌ی شریفه سوره مبارکه مائده: « وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ » می‌توان برداشت کرد که همکاری برای انجام امور نیک بر همگان امر شده است و بدون تردید پیشگیری از جرم یکی از مصادیق بارز نیکی است (صفاری، ۱۳۹۰: ۲۶۸).

پیشگیری معادل واژگان «prevention» در انگلیسی و «وقایه» در عربی است. در لغت به معنای جلو چیزی رفتن، پیش‌دستی کردن و هشدار دادن از وقوع چیزی آمده است. در جرم‌شناسی نیز پیشگیری به معنای «به جلوی تبهکاری رفتن» با استفاده از تکنیک‌های گوناگون از جمله هشدار دادن و آگاهی‌بخشی به منظور ممانعت از وقوع بزه‌کاری است (حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۰: ۱۶). پیشگیری از جرم از نظر علمای علم حقوق و جرم‌شناسان به انواع مختلفی تقسیم شده است که برخی از آنها عبارتند از: ۱) پیشگیری کیفری و پیشگیری غیرکیفری ۲) پیشگیری عمومی و پیشگیری خصوصی از جرم ۳) پیشگیری ابتدایی، ثانویه، ثالث. با این حال در یک بینش موسع که شامل هر نوع تدابیر و اقدامات پیشگیرانه‌ای می‌شود، پیشگیری از جرم را به دو دسته تقسیم می‌کنند: ۱) پیشگیری غیرکیفری از وقوع جرم ۲) پیشگیری کیفری از وقوع جرم (مهدوی، ۱۳۹۴: ۲۵).

تشدید وقوع جرم به عنوان یکی از دغدغه‌های جامعه، بوده و در زمره آسیب‌های اجتماعی است که اقدامات و برنامه‌های پیشگیرانه در این خصوص، در اولویت برنامه‌های کشورهای مختلف قرار دارد (راپ^۱، ۲۰۰۸: ۱). پیشگیری از وقوع جرم با اتکال به نیروهای محلی و مشارکت مردمی (کنترل غیر رسمی) نقش مهمی در ممانعت از ارتکاب به جرم بزهکاران دارد. این عامل در کنار عوامل نگهداری و پاسبانی از محیط و فضاها، اجتماعی از سوی نگهبان محله، پلیس و توانمندی‌های کنترل‌های رسمی از دیگر زمینه‌ها و شرایط مداخله‌ای در چگونگی و میزان وقوع اعمال مجرمانه‌ای است که عمدتاً بر اموال عمومی و مردمی متمرکز می‌باشند. جرائم علیه اموال از جمله جرائمی هستند که در قالب سرقت، دزدی، آتش زدن عمدی اموال دیگران، خرید و

۱ . Rupp

فروش اموال دزدی، خسارت به اموال و استفاده غیرقانونی وسایط نقلیه جنبه عمومی یافته است (ویکز^۱ و همکاران، ۲۰۱۶: ۶-۱).

مطالعات و پژوهش‌های انجام گرفته در خصوص سرقت در ایران طی دو دهه اخیر نتوانسته است بازدارندگی دانش‌محور، مدیریت محور و انتظام بخش در لایه‌های مختلف جامعه را فراهم سازد و به‌رغم انجام مطالعات، پژوهش‌ها و همچنین برگزاری همایش‌ها و انتشار مقالات متعدد در رابطه با عوامل، زمینه‌ها و بسترهای وقوع سرقت و راهکارهای پیشگیری از آن، باز هم سرقت، بیشترین وقوع جرم را در کشور به خود اختصاص داده است، چنانکه روند صعودی آمار سرقت‌های عادی در کشور با تعداد کل ۲۴۵،۸۷۲ فقره سرقت در سال ۱۳۷۵ به تعداد ۷۶۵،۳۱۶ فقره سرقت در سال ۱۳۹۴ دلالتی بر این موضوع است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵: ۵۶۹-۵۶۴). بر اساس آمار ارائه شده، حدود ۱۲ درصد از جمعیت کل کشور، در تهران بزرگ، سکونت دارند. بر این اساس حدود ۳۵ درصد از سرقت‌های عادی و ۳۴ درصد از سرقت به عنف و زورگیری در این شهر رخ می‌دهد که بالغ بر یک سوم سرقت‌ها را شامل می‌شود. آمارها نشان می‌دهد در هر سال به طور متوسط ۵۵ مورد سرقت در هر ۱۰،۰۰۰ نفر جمعیت در استان تهران وجود داشته است به طوری که میزان سرقت در این استان رو به افزایش بوده است. مقایسه جمع کل سرقت میان استان تهران و استان‌های همجوار نشان می‌دهد که میزان سرقت در استان تهران بیشتر از استان‌های همجوار است. مطالعه کلانتری و نظری (۱۳۹۳) در مناطق ۱۱ و ۱۲ تهران نشان داد که وقوع سرقت در تمام روزهای هفته بارز است و بیشتر جرائم در ساعات اداری روز و همزمان با فعالیت مردم و ادارات، ساعات کار مراکز خرید، بانک‌ها و سازمان‌ها رخ می‌دهد. براساس اظهارنظر فرمانده پلیس کشور سالانه حدود ۷۰۰ هزار سرقت در کشور رخ می‌دهد که حدود ۳۳ درصد از آن یعنی ۲۸۵ هزار مورد در تهران اتفاق می‌افتد. به این تعداد باید سرقت‌هایی که گزارش نمی‌شود را نیز افزود (سایت رسمی معاونت اجتماعی ناجا).

در سال‌های اخیر با رشد پژوهش‌ها در حوزه‌های مختلف علوم و مواجه شدن جامعه علمی با انفجار اطلاعات، اندیشمندان در عمل به این نتیجه رسیده‌اند که اطلاع و تسلط بر تمامی ابعاد یک رشته و به‌روز بودن در این زمینه تا حدود زیادی امکان‌پذیر نیست، لذا انجام پژوهش‌های ترکیبی که عصاره پژوهش‌های انجام شده در این موضوع خاص را به شیوه نظامند و علمی، در دسترس پژوهشگران قرار می‌دهند، گسترش یافته است (ازکیا و توکلی، ۱۳۸۵). به عبارتی، زمانی که بحث مقایسه و بررسی تطبیقی پیش می‌آید، این پرسش مطرح می‌شود که در این مسیر و نسبت به استنادهای یک موضوع اجتماعی در کجا قرار داریم و اگر احیاناً در

۱. Wickes

این مسیر عقب مانده‌ایم و یا هنوز به درک درستی از خواسته‌ها و نیازها نرسیده‌ایم به چه علت بوده است. در چنین زمانی است که بحث آسیب‌شناسی مطرح می‌شود (بیات، ۱۳۸۹). برای تحقق این امر از روش فرامطالعه به منظور مقایسه، تفسیر، تبدیل و ترکیب چارچوب‌های مختلف استفاده می‌کنیم. در واقع فرامطالعه به جای ارائه خلاصه‌ جامعی از یافته‌ها، یک ترکیب تفسیری از یافته‌ها را تولید می‌کند. فرامطالعه با فراهم کردن یک نگرش نظام‌مند برای پژوهشگران از طریق ترکیب پژوهش‌های مختلف به کشف موضوعات و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد. فرامطالعه، یک تجزیه و تحلیل عمیق از کارهای پژوهشی انجام شده در یک حوزه خاص است (ازکیا و توکلی، ۱۳۸۵). در سال‌های گذشته بیشتر از فراتحلیل نام برده شده است، ولی باید گفت که فرامطالعه با واژه‌هایی همچون فراتحلیل، فرانظری و فراروش متفاوت است. فرامطالعه کلیه این مفاهیم را در بر می‌گیرد.

مسائل مربوط به آسیب‌شناسی اجتماعی در جامعه ما نسبت به سایر حوزه‌های جامعه‌شناسی گسترده است و حجم درخوری از پژوهش‌های انجام شده در عرصه علوم اجتماعی به پژوهش‌های آسیب‌شناسی اجتماعی اختصاص دارد. تنوع و حجم پژوهش‌ها در این حوزه نشان دهنده ضرورت‌های جامعه و مسائلی است که جامعه دچار آن است. از سوی دیگر هنگامی که نتایج پراکنده موجود در پژوهش‌های جداگانه به یکدیگر مرتبط می‌شوند، شبکه‌ای دائمی از دانش به جریان می‌افتد؛ به طوری که نتایج و راهکارهای متصل به یکدیگر می‌توانند در ابعاد متفاوت منجر به حل یک مسئله شوند. از این رو بدیهی است، بخش عمده‌ای از فایده‌هایی که بر این گونه پژوهش‌ها مترتب است متوجه دستگاه برنامه‌ریزی و اجرایی می‌شود. فایده دیگر نتایج این گونه پژوهش‌ها استفاده از آنها در نظام آموزشی دانشگاهی است. اطلاعات ناشی از موقعیت یک حوزه مطالعاتی در جامعه می‌تواند مورد توجه استادان و دانشجویان قرار گیرد و همین طور در غنی‌سازی متون درسی مفید واقع شود. دانشجویان با آشنا شدن با نقاط ضعف روش‌شناسی موجود در جامعه می‌توانند در جهت رفع آن تلاش کنند و نظام آموزشی بدین طریق به دنیای پژوهشی متصل می‌گردد.

هدف این پژوهش تعیین کمبودهای پژوهشی است، به این معنی که با استفاده از روش مرور نظام‌مند مشخص می‌شود در کلانشهر تهران در چه گروه‌هایی کمتر به بررسی عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت پرداخته شده است، یا بین پژوهش‌های انجام شده، چه تناقض‌هایی وجود دارد و یا در چه گروه‌ها و حوزه‌هایی پژوهش زیادی انجام شده است. در واقع از این طریق نیاز پژوهشی در زمینه عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت در کلانشهر تهران مشخص می‌شود و پژوهشگران آینده که در نظر دارند در این زمینه کار کنند، می‌توانند متناسب با خلاءهای پژوهشی، موضوع و گروه هدف پژوهش خود را تعیین نمایند.

هدف بعدی که با استفاده از روش فراتحلیل به آن پرداخته می‌شود، تعیین اندازه اثر متغیرهای مرتبط با عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت است. در واقع از این طریق علاوه بر اینکه میانگین اندازه اثر عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت در گروه‌ها و روش‌شناختی مختلف بدست می‌آید همچنین نقش تعدیل‌کنندگی این متغیرها نیز در اندازه اثر عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت بررسی می‌شود. مسئولان این حوزه می‌توانند با اطلاع از اینکه چه متغیرهایی بر عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت تأثیر دارند و همچنین با آگاهی از میزان تأثیر آن، می‌توانند سیاست‌های خود را در جهت بهبود و کاهش آسیب‌ها در کلانشهر تهران تدوین و اولویت‌بندی نمایند. لذا این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که فرامطالعه پژوهش‌های عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت، در طول سال‌های ۸۵ تا ۹۶ در کلانشهر تهران چگونه می‌باشد؟

پیشینه تجربی

هایهورست^۱ و همکاران (۲۰۱۷) در یک مطالعه فراتحلیلی در خصوص سرقت به بررسی مطالعات مرتبط با روابط بین مصرف مواد مخدر و جرم پرداخته‌اند و با ترکیب نتایج این مطالعات تلاش داشته‌اند تا روند ارتباطی این دو شاخص و میزان شیوع آن را مشخص کنند. برای انجام این مهم، بیست مطالعه برای فراتحلیل گزینش شده‌اند. یافته‌های مطالعه بعد از تعیین اندازه اثر نشان داده است که چنین روندی در ارتکاب به سرقت نقش مهمی دارد و شواهد دسترس‌پذیر نشان از افزایش رفتارهای جرمی مازاد دارد.

کارجا و وورل^۲ (۲۰۱۵) برای شناسایی ارتباط بین کنترل پلیسی و جرم سرقت، از روش فراتحلیل بهره جستند. این پژوهش با تمرکز روی مطالعات طولی و استفاده از داده‌های سطح کلان، دست به تعیین جایگاه تجربی این روابط زده است. برای این پژوهش، از ۲۴ مطالعه که حائز شرایط ورود به فراتحلیل بوده‌اند، در ترکیب و تحلیل نهایی دوازده مطالعه به عنوان نمونه نهایی در فراتحلیل بررسی و تحلیل شده‌اند. نتایج مطالعه نشان از وجود رابطه حداقلی و معکوس بین کنترل پلیسی و ارتکاب به جرم سرقت داشت.

ودادهیر و نادری (۱۳۹۸) پژوهشی با عنوان «فراتحلیل تحقیقات سرقت در ایران» انجام دادند. مجموع حجم نمونه مورد بررسی، ۱۱،۸۱۴ نفر در سطح کشور با ۱۹ مورد واحد تحلیلی بودند که شیوع سرقت را برای کشور ۰/۳ درصد برای دو دهه نشان داد. هم‌چنین، بین مطالعات

۱ . Hayhurst

۲ . Carriaga & Worrall

مورد ارزیابی، ناهمگونی (I^2) زیادی وجود داشت (۹۲/۵۱ درصد). نتایج شیوع واقعی سرقت طی دو دهه گذشته، عددی را بین حداقل ۱ درصد و حداکثر ۴ درصد نشان می‌دهد و نتایج تحلیلی نمایان‌گر سرقت در کشور، برای طی دو دهه اخیر تا سال ۱۳۹۳ روند افزایشی داشته و سپس روند کاهشی پیدا کرده است؛ این بدان معنا است که برنامه مداخله‌ای برای بعد از سال ۱۳۹۳، روند نزولی شیوع سرقت را به همراه داشته است.

نوغانی دخت‌بهمنی و میرمحمدتبار (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر جرم: فراتحلیلی از تحقیقات انجام شده در ایران» به این نتایج دست یافتند که فراوانی جرم سرقت در این فراتحلیل بیشتر بوده و نابرابری درآمدی بیشترین تأثیر را بر جرم سرقت دارد.

بیات (۱۳۸۹) در مطالعه «فراتحلیل سرقت در ایران» بر عوامل مؤثر بر سرقت تمرکز کرده است تا با ترکیب راهکارهای ارائه شده در مطالعات مورد بررسی، راه‌حلی را جهت رفع معضلات مرتبط با مسئله سرقت ارائه کند. لذا مطالعه مذکور، پژوهش‌های مرتبط با سرقت را بر اساس چارچوب نظری، پیشینه‌های تجربی، نوع روش و راهکارها، طبقه‌بندی کرده و سپس با ترکیب مطالعات، به ارائه سیاست‌گذاری اقدام نموده است. از میان کل تحقیقات انجام گرفته ۱۲/۵ درصد فاقد چارچوب تئوریک، ۸۷/۵ درصد دارای چارچوب نظری بوده‌اند. با توجه به یافته‌های تحقیق نظریه فشار بیشترین استفاده و تئوری‌های برچسب‌زنی و پدیدارشناسی کمترین استفاده را داشته‌اند. در میان عوامل مؤثر بر بروز سرقت، به ترتیب خانواده نابسامان، کنترل اجتماعی ضعیف، بی‌سازمانی اجتماعی، بیکاری و کمبود درآمد اقتصادی و ارتباط با دوستان ناباب، جزو مهمترین عوامل بروز سرقت هستند که این یافته با توجه به استفاده زیاد از تئوری فشار و تضاد اجتماعی مسئله‌ای دور از انتظار نبوده است. از حیث روش نیز ۷۵ درصد راهکار داشته‌اند که این راهکارها در سه سطح اقتصادی، خانواده و عوامل اجرایی-قانونی طبقه‌بندی می‌شود. تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش‌های ترکیبی داخلی از جمله ودادهیر و نادری (۱۳۹۸)، بیات (۱۳۸۹) و نوغانی دخت‌بهمنی و میرمحمدتبار (۱۳۹۴) و همچنین مطالعات داخلی و خارجی دیگر در نحوه فراترکیب مطالعات در حوزه سرقت و تأکید بر عوامل فردی، خانوادگی و فرهنگی-اجتماعی است. پژوهش‌های گذشته در این حوزه به ارزیابی میزان شیوع سرقت پرداخته‌اند و اندازه اثر را از منظر عوامل تأثیرگذار (فردی، خانوادگی و فرهنگی-اجتماعی) مد نظر قرار نداده‌اند. تفاوت دیگر این مطالعه با دیگر پیشینه‌های مطالعاتی این است که علاوه بر توجه به متغیرهای مرتبط با سرقت، به نقش تعدیل‌کنندگی برخی متغیرها پرداخته است.

۲. چارچوب نظری

۲-۱. نظریه‌های پیشگیری از جرم

۲-۱-۲. پیشگیری در مکتب تحقیق و نظریهٔ عقلانی بودن جرم

نظریهٔ انتخاب عقلانی از این فرض نشأت می‌گیرد که بزهکار در فعالیت خود، مانند هر فرد دیگری موجودی منطقی است که برحسب فایده‌ای که از نتیجهٔ فعالیت مجرمانهٔ خود انتظار دارد، انتخاب کرده و تصمیم می‌گیرد. بنابراین، می‌توان گفت شخصی که مرتکب جرم می‌شود، به جای سرمایه‌گذاری در فعالیت قانونی نه به دلیل تناسب خصوصیت شخصیت یا ویژگی‌های انگیزشی خود، بلکه به علت فایده‌ای که از آن عمل انتظار دارد (و آن فایده برتر از فایدهٔ احتمالی حاصل از صرف وقت و منابع مالی خود در فعالیت قانونی است)، به سمت عمل مجرمانه می‌رود. در نتیجه تمام توجه او معطوف به ارزیابی مزایا و قیمت‌های مربوط به فعالیت جنایی است. کلارک و کورنیش^۱ خالق نظریهٔ انتخاب عقلانی بزهکار در جرم‌شناسی هستند که با رهیافت اقتصادی به رفتار جنایی کاملاً منطبق است. براساس این رویکرد مجرمان بالقوه تصمیم‌گیرندگان عاقلی هستند که به دنبال تأمین منافع اقتصادی خود، پس از ارزیابی میزان خطر و منافع حاصله از طریق ارتکاب جرم، می‌باشند. این رهیافت تأکید می‌کند که روند تصمیم‌گیری در جرایم مختلف، متفاوت است. مدل انتخاب عقلانی به پژوهشگران اجازه می‌دهد در چهارچوبی مشخص به بررسی تجربی این تصمیم‌گیری بپردازد (مالمیر، ۱۳۸۸). با وجودی که مباحث کلارک و کورنیش دربرگیرندهٔ هر دو زمینه، یکی تصمیم برای ارتکاب جرم و دیگری تصمیم برای درگیر شدن در یک جرم معین و در یک زمینه مشخص است، تأکید آنها بیشتر در مورد کاربرد دومی است تا اولی. این بخش دوم در شیوهٔ کلارک و کورنیش، مکمل نظریهٔ سبک زندگی و نظریهٔ فعالیت‌های روزمره می‌باشد که ناظر به تبیین کیفیت تأثیر فعالیت‌های روزمره و سبک زندگی بر وقوع جرایم است (کلدی، ۱۳۸۱، به نقل از مالمیر، ۱۳۸۸).

۲-۲. پیشگیری در نظریه‌های جامعه‌شناسی

جامعه‌شناسانی که آشکارا یا به‌طور ضمنی بر «بهنجار» بودن جرم تأکید می‌کنند، در توضیح شکست تجربه‌های پیشگیری از جرم معتقدند، جرم پدیده‌ای «بهنجار» است و حتی برای آن

۱. Clarke & Cornish

کارکردهای اجتماعی (متحول کردن اخلاق جامعه، از یکسو و امکان تشخیص اعمال مجاز، از سوی دیگر) نیز قائل می‌شوند؛ بدین ترتیب، دورنمای تحقق جامعه عاری از جرم را غیرواقع‌بینانه ترسیم می‌کنند. به عنوان مثال، دورکیم معتقد بود، جرم در همه مکان‌ها و زمان‌ها در طول تاریخ وجود داشته است و بشر، به‌رغم استفاده از مجازات‌های شدید، نتوانسته آن را مهار کند. پس باید برای جرم کارکردهای اجتماعی متصور شد. البته دورکیم، جرم را ستایش و تأکید نمی‌کند، بلکه به لحاظ عمومیت آن در همه زمان‌ها و جوامع، کارکردهایی برای آن در جامعه در نظر گرفته است. بدین ترتیب، عمومی بودن جرم در این نظریه، به معنای وجود افراد بیمار و منحرف که براساس دیدگاه مکتب تحقیقی، به دلیل اختلالات زیستی-روانی مرتکب جرم می‌شوند نیست، بلکه به این دلیل است که بزهکاری در جوامع انسانی کارکردهای اجتماعی دارد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۷).

۲-۳. پیشگیری در نظریه‌های جرم‌شناسی واکنش اجتماعی

براساس نظریه‌های مختلف جرم‌شناسی واکنش اجتماعی، بین مجرم و غیر مجرم تفاوتی نیست و جرم نتیجه نوع کارکرد نظام عدالت کیفری است. در این دیدگاه، رفتار مجرمانه اشخاص، دیگر محصول تأثیر نوع بافت شهری، شهرنشینی، شرایط فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی نیست، بلکه حاصل فرایند پویا میان کنش افراد با اطرافیان خود و به‌ویژه ضابطان و نهادهای قضایی است. به عقیده این جرم‌شناسان، قانونگذار با جرم‌انگاری اعمال و رفتارهایی در چارچوب قوانین کیفری و با اعمال و اجرای این قوانین در جامعه، بعضی افراد را متصف به وصف بزهکار می‌کند. بدین ترتیب، این واکنش اجتماعی علیه جرم و نهادهای مربوط به آن است که بزه و بزهکار را به وجود می‌آورد و نه علل و عوامل شخصی و محیطی. با چنین انتقادی علمی-عقیدتی به جرم‌شناسی، پیشگیری از جرم موضوعیت خود را از دست می‌دهد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۷). اما برعکس، همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، تمام نظریه‌های علت‌شناسی با رویکرد روان‌شناسی-اجتماعی و نیز روان‌شناسی-اخلاقی بر این نکته تأکید دارند که پیشگیری از بزهکاری، از لحاظ تجربی امکان‌پذیر است. همچنان نظریه‌های تکمیلی پویایی عمل جنایی که به وضعیت پیش‌جنایی یا شخصیت مرتکب در گذر از اندیشه به فعل، نقش اساسی قائل می‌شوند، نیز باید به گروه اخیر افزود (سیگل^۱، ۲۰۱۶). تاکنون برنامه‌های پیشگیری متعددی در دنیا به‌ویژه در کشورهای غربی اجرا شده است (راهام، ۱۳۷۰، به نقل از ابراهیمی و رجبی، ۱۳۸۹). نتیجه تحقیقات در مورد افزایش حضور «گشت‌های پلیس» به نوبه خود، نشان داده

۱. Siegel

است که جز در حالت «اشباع» حضور نیروهای پلیس در تمام سطوح جامعه، که بودجه زیادی را نیز به خود اختصاص خواهد داد؛ تنها، منجر به جابجایی بزهکاری می‌گردد. البته در زمینه اقدامات پیشگیرانه ناظر به محدودکردن فرصت‌های مجرمانه (پیشگیری وضعی) نتایج امیدوارکننده‌ای به دست آمده است (کوسن^۱، ۱۹۹۴، به نقل از ابراهیمی و رجبی، ۱۳۸۹).

۳. روش‌شناسی

در این پژوهش از روش فرامطالعه جهت تعیین، جمع‌آوری، ترکیب و خلاصه کردن یافته‌های پژوهشی با موضوع پیشگیری از سرقت استفاده گردید. فرامطالعه^۲ شامل سه قسمت است که این سه قسمت عبارت اند از: ۱. فراتحلیل^۳ (تجزیه و تحلیل محتوای مطالعات اولیه) ۲. فراروش^۴ (تجزیه و تحلیل روش‌شناسی مطالعات اولیه) ۳. فرانظری^۵ (تجزیه و تحلیل نظری مطالعات اولیه) (ازکیا و توکلی، ۱۳۸۵). فراتحلیل برای مقایسه تعداد بسیار زیادی از پژوهش‌ها در یک حیطه خاص استفاده می‌شود (بورنشتین، هدز، هیگینز و روتشتین^۶، ۱۳۹۱). در واقع می‌توان گفت منظور از فراتحلیل، تجزیه و تحلیل یافته‌ها، بحث‌ها و نتیجه‌گیری‌های تحقیقات اولیه است (ادواردز، دیوید و ادواردز^۷، ۲۰۰۹). در حقیقت این بخش به شناسایی راهبرد تجزیه و تحلیل داده‌ها، طبقه‌بندی داده‌ها و بحث و تفسیر یافته‌ها در ارتباط با سؤال‌های پژوهش مورد نظر، پرداخته می‌شود (بنچ و دی^۸، ۲۰۱۱). فراروش تناسب و درستی روش‌های تحقیق در مطالعات اولیه را مورد بررسی قرار می‌دهد. این قسمت شامل تجزیه و تحلیل رویکرد، روش‌های نمونه‌گیری، روش نوشتن فرضیه‌ها، متغیرها، جامعه و نمونه و هر آنچه که مربوط به بحث روش‌شناسی است، می‌باشد (ادواردز، دیوید و ادواردز، ۲۰۰۹). فرانظری به تجزیه و تحلیل تمایلات نظری، فرضیه‌ها و نظریه‌های ایجاد شده در مطالعات اولیه می‌پردازد. این قسمت شامل: الف) بررسی پارادایم‌ها یا مکاتب مورد استفاده در تحقیقات و چارچوب نظری که بر انتخاب سؤالات تحقیق، جمع‌آوری داده و تفسیر داده‌ها اثر گذاشته است؛ ب) پیش فرض‌های نظری ارائه شده و بررسی اینکه چطور متن گزارش، ادعای نظری ساخته شده را تحت تأثیر

- ۱ . Cusson
- ۲ . Meta-study
- ۳ . Meta-analysis
- ۴ . Meta-method
- ۵ . Meta-theory
- ۶ . Borenstein, Hedges, Higgins & Rothstein
- ۷ . Edwards, Davies & Edwards
- ۸ . Bench & Day

قرار داد؛ ج) روند تاریخی مطالعات و سیر تکامل نظری در گذر زمان؛ د) تجزیه و تحلیل محتوای سیاسی و اجتماعی - فرهنگی مطالعات صورت گرفته و ه) ارزیابی کیفیت نظری ایجاد شده است (ادواردز، دیوید و ادواردز، ۲۰۰۹).

جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی پژوهش‌های انجام شده، توسط دستگاه‌های اجرایی و پژوهش‌های چاپ شده در مجلات علمی - پژوهشی مرتبط با پیشگیری از سرقت در کلانشهر تهران در طول سال‌های ۸۵ تا ۹۶ تشکیل داده‌اند.

این پژوهش از نوع تحقیقات مروری (بازنگری) است و داده‌های تحقیق از طریق کتابخانه و اینترنت جمع‌آوری شده‌اند. در مجموع ۴۵ اثر چاپ شده ردیابی شد و نهایتاً پایان‌نامه‌ها، طرح‌ها و مقاله‌هایی که ملاک‌ها و اطلاعات لازم برای فراتحلیل را داشتند انتخاب شدند. همچنین مطالعاتی که اطلاعات لازم را گزارش نکرده بودند و امکان محاسبه اندازه اثر آنها وجود نداشت از بین مطالعات حذف شدند. نهایتاً نمونه آماری این پژوهش شامل ۱۸ مطالعه در حوزه پیشگیری از سرقت شد. در مرحله بعد اطلاعات مربوط به مطالعات کدگذاری شد و در کاربرگ فراتحلیلی ثبت شد. در این پژوهش برای تحلیل داده‌های حاصل از پژوهش‌ها از ویرایش دوم نرم‌افزار جامع فراتحلیل (CMA2) استفاده شد.

ع. یافته‌ها

ع-۱. توصیف مطالعات مورد بررسی

حجم نمونه آماری در فرامطالعه حاضر در حوزه پیشگیری از سرقت ۱۸ پژوهش بود. به‌طور کلی در تمامی پژوهش‌های مورد بررسی، ۲،۲۲۰ آزمودنی مطالعه شدند، که به‌طور متوسط برای هر پژوهش ۱۲۳ نفر می‌باشد. نتایج نشان داد که ۳۳ درصد از پژوهش‌ها در سال‌های ۸۵ تا ۸۷، ۲۲ درصد در سال‌های ۸۸ تا ۹۰، ۱۷ درصد در سال‌های ۹۱ تا ۹۳ و ۲۸ درصد در سال‌های ۹۴ تا ۹۶ انجام شده است. تمام پژوهش‌ها بر روی افراد با جنسیت مذکر انجام شده است. ۳۳/۳ درصد پژوهش‌ها با روش نمونه‌گیری در دسترس، ۲۷/۸ درصد پژوهش‌ها با روش سرشماری، ۱۹/۴۵ با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و ۱۹/۴۵ با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انجام پذیرفته‌اند. همچنین ۶/۵ درصد پژوهش‌ها به بررسی عوامل فرهنگی - اجتماعی، ۶۷/۷ درصد عوامل انتظامی و ۲۵/۸ درصد به عوامل ایمنی‌ساز مؤثر بر پیشگیری از سرقت در کلانشهر تهران پرداخته‌اند.

نتایج تحلیل فرآیندی نشان داد که ۷۵/۶ درصد از پژوهش‌های صورت گرفته در کلانشهر تهران در رابطه با عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت از نظر چک لیست فرآیندی در سطح متوسط و متوسط به بالا، و ۲۴/۴ درصد در سطح پایین‌تر از متوسط قرار دارند.

بر اساس اطلاعات تحلیل شده می‌توان گفت که نظریه‌های مکتب بزه‌دیده‌شناسی، مکتب دفاع اجتماعی، مکتب فایده اجتماعی، انتخاب منطقی، مکتب تحقیقی و فضای قابل دفاع هر کدام در دو یا بیشتر از دو پژوهش بکار گرفته شده‌اند اما نظریه‌های پیشگیری وضعی، جبر محیطی، جبر تربیتی، نابسامانی اجتماعی، نظریه فشار، فرایند اجتماعی، یادگیری اجتماعی، کنترل عمومی، کنترل اجتماعی، عدالت مطلق، مکتب کلاسیک، نئوکلاسیک نوین، نقاط پرچم، پنجره شکسته، نحوه چیدمان فضا، نظریه الگوی جرم شهرگرایی نوین، نظریه فرصت، نظریه سبک زندگی، نظریه فعالیت روزمره و نظریه اشاعه تنها در یک پژوهش مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

نتایج نشان داد، ۶۱/۱۱ به روش پیمایشی و ۳۸/۸۹ درصد به روش پیمایشی و اسنادی صورت گرفته‌اند. تمام پژوهش‌های صورت گرفته از نظر نوع کاربرد، کاربردی و از نظر زمان مقطعی بودند. همچنین از نظر هدف ۱۷ پژوهش توصیفی و ۱ پژوهش تبیینی بودند. از روش پرسشنامه در ۱۲ پژوهش و در ۶ پژوهش از روش پرسشنامه، رجوع به اسناد و مدارک و مصاحبه با هم استفاده شده است. همچنین نتایج نشان داد، مهمترین ضعف روشی پژوهش‌های انجام شده بخش داده آماری و تحلیل اکتشافی داده‌ها، روش‌های شاخص‌سازی، آزمون مقدماتی وسیله اندازه‌گیری و ملاحظات اخلاقی بوده است.

۲-۴. نتایج فراتحلیل

مسائل اجتماعی ایران، سال یازدهم، شماره ۲

جدول (۱) جدول شاخص اندازه اثر برای کل پژوهش‌های پیشگیری از سرقت

سطح معناداری (p)	Z	حد بالا	حد پایین	میانگین اندازه اثر	تعداد متغیرها	پژوهشگر/ پژوهشگران (سال انجام پژوهش)	
۰/۰۰۶	۲/۷۲	۰/۵۹۴	۰/۱۱۲	۰/۳۷۸	۳	صالحی (۱۳۸۷)	۱
۰/۰۰۱	۵/۹۶	۰/۷۶۱	۰/۴۶۵	۰/۶۳۶	۴	پورحنیفه (۱۳۸۵)	۲
۰/۰۰۱	۷/۹۹	۰/۸۰۸	۰/۵۹۱	۰/۷۱۶	۲	سلیمی (۱۳۸۸)	۳
۰/۰۰۱	۴/۵۴	۰/۴۷۷	۰/۲۰۳	۰/۳۴۸	۳	اسفندانی (۱۳۹۰)	۴
۰/۰۰۳	۲/۹۹	۰/۳۵۱	۰/۰۷۷	۰/۲۱۸	۳	طاهری (۱۳۸۵)	۵
۰/۰۰۸	۲/۶۵	۰/۴۷۰	۰/۰۷۷	۰/۲۸۵	۵	چوادیان (۱۳۸۷)	۶
۰/۰۰۱	۴/۶۱	۰/۷۴۴	۰/۳۶۹	۰/۵۸۷	۷	یارمحمدی (۱۳۹۵)	۷
۰/۰۰۱	۲/۱۶	۰/۵۶۸	۰/۰۳۳	۰/۳۲۶	۵	رحمانی (۱۳۸۶)	۸
۰/۰۰۱	۱۹/۳۲	۰/۸۰۲	۰/۷۱۶	۰/۲۶۲	۲	عزیزی (۱۳۹۵)	۹
۰/۰۰۱	۴/۱۵	۰/۷۷۰	۰/۳۵۱	۰/۶۰	۳	داوودی (۱۳۹۵)	۱۰
۰/۰۰۱	۱۱/۵۸	۰/۸۵۷	۰/۷۲۱	۰/۷۹۹	۳	روزبه (۱۳۸۷)	۱۱
۰/۰۰۱	۱۷/۲۴	۰/۹۴۴	۰/۸۸۸	۰/۹۲۱	۳	بهادری (۱۳۸۸)	۱۲
۰/۰۰۱	۱۲/۱۸	۰/۸۳۵	۰/۷۰۲	۰/۷۷۷	۳	امانی (۱۳۹۳)	۱۳
۰/۰۰۱	۱۴/۷۵	۰/۸۳۴	۰/۷۲۵	۰/۷۸۵	۳	ذوقی (۱۳۹۵)	۱۴
۰/۰۰۱	۸/۵۹	۰/۸۸۵	۰/۷۰۶	۰/۸۱۴	۱	خرقانی (۱۳۸۹)	۱۵
۰/۰۰۱	۱۶/۱۴	۰/۸۵۹	۰/۷۶۶	۰/۸۱۸	۳	عباسی (۱۳۹۴)	۱۶
۰/۰۰۱	۱۶/۳۰	۰/۸۶۲	۰/۷۷۱	۰/۸۲۲	۳	رحمت‌اللهی (۱۳۹۱)	۱۷
۰/۰۰۱	-۳/۳۹	-۰/۲۰۷	-۰/۶۵۴	-۰/۴۵۹	۳	رفیعی (۱۳۹۲)	۱۸
۰/۰۰۱	۳۹/۸۹	۰/۷۱۶	۰/۶۷۲	۰/۶۹۵	۵۹	اندازه اثر ثابت	کل
۰/۰۰۱	۷/۲۲	۰/۷۴۲	۰/۴۹۹	۰/۶۳۶	۵۹	اندازه اثر تصادفی	

طبق جدول (۱)، اندازه اثر ترکیبی برای متغیرهای به کار رفته در کلیه پژوهش‌های قبلی در حوزه عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت در مدل اثرات ثابت ۰/۶۹۵ و تصادفی ۰/۶۳۶ بدست آمد که طبق معیار کوهن (۱۹۹۲، به نقل از دلاور، ۱۳۸۹) اندازه اثر ترکیبی بدست آمده در هر دو مدل زیاد و معناداری می‌باشد. در این قسمت ابتدا به بررسی مهم‌ترین پیش‌فرض‌های فراتحلیل (همگن بودن مطالعات انجام شده و بررسی خطای انتشار در میان مطالعات) پرداخته خواهد شد.

۳-۴. بررسی سوگیری انتشار

الف) آزمون رگرسیون ایگر

جدول (۲) آزمون رگرسیون ایگر عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت

سطح معناداری (p)	Df	T	سطح اطمینان ۹۵٪		انحراف استاندارد	انحراف مورد انتظار
			حد بالا	حد پایین		
۰/۱۴۰	۱۶	۱/۵۵	۱/۸۸	-۱۲/۱۶	۳/۳۱	-۵/۱۴

نتایج به دست آمده از آزمون رگرسیون ایگر ($t=1/88$ ، $df=16$ ، $p=0/140$) نشان داد که عرض از مبدأ خط رگرسیونی مطالعات نزدیک به صفر می‌باشد و این بدین معنا می‌باشد که در پژوهش‌ها سوگیری وجود ندارد.

ب) آزمون N ایمن از خطا

جدول (۳) آزمون N ایمن از خطای کلاسیک عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت

Z مطالعات مشاهده شده	مقدار p	Z آلفا	آلفا	تعداد مطالعات مشاهده شده	تعداد مطالعات جا افتاده
۳۵/۴۸	۰/۰۰۱	۱/۹۵	۰/۰۵	۱۸	۵۸۸۴

بر طبق نتیجه آزمون N ایمن از خطا، باید تعداد ۵۸۸۴ پژوهش با میانگین اثر صفر را برای ترکیب آزمون دو دامنه و دستیابی به سطح معناداری بزرگتر از ۰/۰۵ وارد تحلیل کنیم که با توجه به زیاد بودن این مطالعات می‌توان به اندازه اثر کلی این پژوهش‌ها اطمینان داشت.

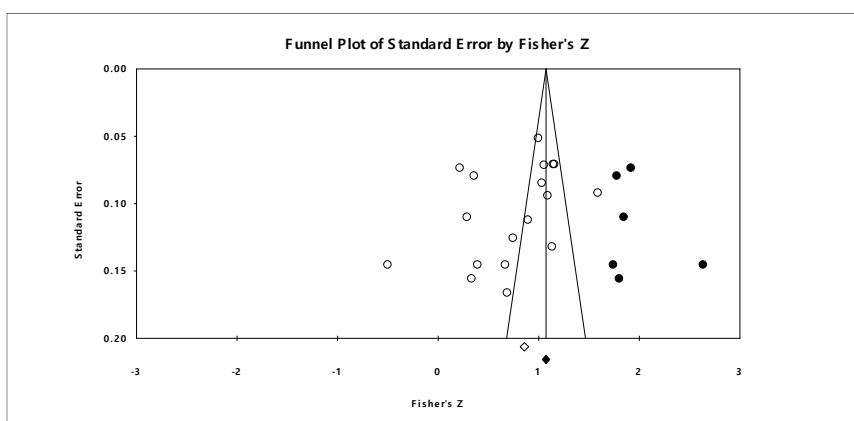
ج) آزمون اصلاح و برازش دوال و تئیدی

جدول (۴) آزمون اصلاح و برازش دوال و تئیدی عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت

سمت چپ نمودار						سمت راست نمودار						شاخص آماری مدل		
n	اندازه اثر تعدیل شده			اندازه اثر مشاهده شده			n	اندازه اثر تعدیل شده			اندازه اثر مشاهده شده			
	حد بالا	حد پایین	برآورد نقطه ای	حد بالا	حد پایین	برآورد نقطه ای		حد بالا	حد پایین	برآورد نقطه ای	حد بالا		حد پایین	برآورد نقطه ای
۰	۰/۷۱۵	۰/۶۷۲	۰/۶۹۴	۰/۷۱۵	۰/۶۷۲	۰/۶۹۴	۶	۰/۸۰۴	۰/۷۷۵	۰/۷۹۰	۰/۷۱۵	۰/۶۷۲	۰/۶۹۴	مدل اثرات ثابت
۰	۰/۷۴۱	۰/۴۹۸	۰/۶۳۵	۰/۷۴۱	۰/۴۹۸	۰/۶۳۵	۶	۰/۸۵۸	۰/۶۶۹	۰/۷۸۱	۰/۷۴۱	۰/۴۹۸	۰/۶۳۵	مدل اثرات تصادفی

در جدول (۴) مشاهده می‌شود که بر اساس مدل اثر ثابت برآورد نقطه‌ای و فاصله اطمینان ۹۵٪ برای پژوهش‌ها، ۰/۶۹۴ (۰/۶۷۲، ۰/۷۱۵) می‌باشد که با استفاده از آزمون اصلاح و برازش دوال توئیدی ۶ مطالعه گم شده به سمت راست نمودار اضافه و برآورد نقطه‌ای و فاصله اطمینان به ۰/۷۹۰ (۰/۷۷۵، ۰/۸۰۴) تغییر می‌کند. همچنین، براساس مدل تصادفی، برآورد نقطه‌ای و فاصله اطمینان ۹۵٪ برای پژوهش‌های ترکیبی، ۰/۶۳۵ (۰/۴۹۸، ۰/۷۴۱) می‌باشد که با اضافه کردن ۶ مطالعه به سمت راست نمودار، برآورد نقطه‌ای و فاصله اطمینان به ۰/۷۸۱ (۰/۶۶۹، ۰/۸۵۸) تغییر می‌کند.

د) نمودار فانل

نمودار (۱) نمودار کیفی عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت

همانطور که مشاهده می‌شود نمودار فانل متقارن می‌باشد. همچنین آزمون اصلاح و برازش دوال توئیدی نیز نشان داد که تعداد پژوهش خیلی کمی برای متقارن کردن مطالعات اطراف اندازه اثر پژوهش مورد نیاز می‌باشد. مطالعه افزوده شده به سمت راست با رنگ تیره نشان دهنده مطالعه‌ای است که برای متقارن شدن نمودار کیفی به آن افزوده شده است. بنابراین با در نظر گرفتن هر سه روش مورد بررسی می‌توان نتیجه گرفت که مطالعات مورد بررسی سوگیری انتشار ندارند.

۴-۵. ارزشیابی ناهمگنی

جدول (۵) نتایج آزمون همگونی کل متغیرها

آماره Q	درجه آزادی	سطح معناداری	I2
۳۷۸/۵۰	۱۷	۰/۰۰۱	۹۵/۵۰

در جدول (۵) مشاهده می‌شود که آماره Q بسیار بزرگ و معنادار می‌باشد. بنابراین، فرض صفر مبتنی بر همگونی اندازه‌های اثر رد می‌شود. شاخص I^2 در جهت تکمیل معناداری آماره Q به کار می‌رود که آن هم نشان دهنده ناهمگنی بسیار زیاد می‌باشد. لذا در ادامه اندازه اثر هر متغیر مستقل به صورت جداگانه و همچنین در ترکیب با یکدیگر و به عنوان یک مقوله بررسی می‌شود.

۴-۵. اندازه اثر متغیرهای مستقل بر پیشگیری از سرقت

جدول (۶) اندازه اثر متغیرهای مستقل مرتبط با پیشگیری از سرقت

ردیف	متغیر مورد بررسی	تکرار	میانگین اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	Z	سطح معناداری (p)
۱	آموزش مردم و کارکنان	۲	۰/۳۷۰	۰/۱۰۲	۰/۵۸۸	۲/۶۶	۰/۰۰۸
۲	مشارکت همگانی	۲	-۰/۰۱۶	-۰/۲۷۶	۰/۲۴۶	-۰/۱۱۸	۰/۹۰۶
۳	استقرار پلیس	۳	۰/۸۱۸	۰/۷۱۸	۰/۸۸۵	۹/۱۳	۰/۰۰۱
۴	استفاده از افسران باتجربه و باسابقه	۴	۰/۵۹۳	۰/۴۵۵	۰/۷۰۳	۶/۹۹	۰/۰۰۱
۵	استفاده از تجهیزات پیشرفته	۷	۰/۲۲۱	۰/۰۴۴	۰/۳۸۴	۲/۴۴	۰/۰۱۵
۶	تعامل بیرون سازمانی	۲	۰/۳۴۳	۰/۱۴۱	۰/۵۱۹	۳/۲۴	۰/۰۰۱
۷	تعامل درون سازمانی	۲	۰/۶۱۵	۰/۴۰۶	۰/۷۶۳	۴/۹۱	۰/۰۰۱
۸	استفاده از پلیس محله	۱	۰/۳۷۰	۰/۱۰۲	۰/۵۸۸	۲/۶۶	۰/۰۰۸
۹	نظارت مستقیم روسای کلانتری‌ها	۲	۰/۶۵۲	۰/۴۵۶	۰/۷۸۷	۵/۳۳	۰/۰۰۱
۱۰	رعایت اقدامات ایمنی توسط نیروی انتظامی	۱	۰/۶۳۰	۰/۴۲۶	۰/۷۷۳	۵/۰۸	۰/۰۰۱
۱۱	میزان اختیارات مأمورین	۱	۰/۵۳۰	۰/۲۹۵	۰/۷۰۴	۴/۰۴	۰/۰۰۱
۱۲	وجود رویه عملیاتی مشخص برای گشت	۲	۰/۳۵۰	۰/۰۵۹	۰/۵۸۶	۲/۳۳	۰/۰۱۹
۱۳	رسته خدمتی مأمورین	۱	۰/۴۵۹	۰/۱۸۷	۰/۶۶۵	۳/۱۷	۰/۰۰۲
۱۴	تخصیص مأمورین	۳	۰/۴۲۷	۰/۱۹۷	۰/۶۱۲	۳/۴۸	۰/۰۰۱
۱۵	اطلاع‌رسانی به موقع	۱	۰/۸۰۲	۰/۷۶۲	۰/۸۳۵	۲۱/۲۷	۰/۰۰۱
۱۶	تعداد گشت‌های خودرویی	۱	۰/۵۹۸	۰/۳۴۸	۰/۷۶۹	۴/۱۴	۰/۰۰۱
۱۷	تعداد گشت‌های پیاده	۱	۰/۶۲۹	۰/۳۹۱	۰/۷۸۸	۴/۴۳	۰/۰۰۱
۱۸	تعداد نیروهای به کار گرفته شده	۱	۰/۵۷۱	۰/۳۱۲	۰/۷۵۱	۳/۸۹	۰/۰۰۱
۱۹	چگونگی به کارگیری نیروهای پلیس	۲	۰/۸۵۹	۰/۸۰۲	۰/۹۰۰	۱۳/۶۳	۰/۰۰۱
۲۰	نظارت غیر رسمی	۲	۰/۹۱۳	۰/۸۷۷	۰/۹۳۹	۱۶/۵۲	۰/۰۰۱

فرامطالعۀ تحقیقات مرتبط با عوامل مؤثر بر سرقت و راهکارهای پیشگیری از آن در کلان شهر تهران در طول سال‌های ۸۵ تا ۹۶

۰/۰۰۱	۱۲/۳۱	۰/۸۶۷	۰/۷۴۳	۰/۸۱۴	۱	نظارت رسمی	۲۱
۰/۰۰۱	۱۳/۶۶	۰/۸۹۵	۰/۷۹۴	۰/۸۵۲	۱	نظارت مکانیکی	۲۲
۰/۰۰۱	۱۰/۷۱	۰/۷۹۳	۰/۶۳۲	۰/۷۲۲	۱	سیاست‌گذاری دستگاه قضا	۲۳
۰/۰۰۱	۱۲/۹۲	۰/۸۵۳	۰/۷۳۲	۰/۸۰۱	۲	تدابیر ایمنی خودرو شرکت سازنده	۲۴
۰/۰۰۱	۱۳/۸۴	۰/۸۱۳	۰/۶۹۳	۰/۷۵۹	۱	رعایت نکات ایمنی توسط مالکین	۲۵
۰/۰۰۱	۱۱/۴۹	۰/۸۶۱	۰/۷۲۵	۰/۸۰۳	۳	شیوه‌های مبتنی بر افزایش تلاش	۲۶
۰/۰۰۱	۱۶/۱۴	۰/۸۵۹	۰/۷۶۶	۰/۸۱۸	۳	شیوه‌های افزایش ریسک	۲۷
۰/۰۰۱	۱۵/۴۵	۰/۸۴۶	۰/۷۴۵	۰/۸۰۱	۱	تقویت قلمرو	۲۸
۰/۰۰۱	۶/۰۹	۰/۶۷۸	۰/۴۰۰	۰/۵۵۴	۳	شیوه‌های کاهش جاذبه آماج‌ها	۲۹
۰/۰۰۷	-۲/۶۷	-۰/۱۰۴	-۰/۵۸۹	-۰/۳۷۲	۱	کنترل دسترسی‌ها	۳۰
۰/۰۰۱	-۳/۹۹	-۰/۲۸۹	-۰/۷۰۱	-۰/۵۲۵	۱	مراقبت مالکین	۳۱
۰/۰۰۱	۴۷/۲۵	۰/۷۲۰	۰/۶۸۳	۰/۷۰۲	۵۹	اندازۀ اثر ثابت	کل
۰/۰۰۱	۹/۱	۰/۶۹۹	۰/۵۰۷	۰/۶۱۲	۵۹	اندازۀ اثر تصادفی	

اندازۀ اثر ترکیبی برای متغیرهای به کار رفته در کلیه پژوهش‌های قبلی در مدل اثرات تصادفی ۰/۶۱۲ و مدل اثرات ثابت ۰/۷۰۲ بدست آمده است که بر طبق معیار کوهن (۱۹۹۲)، به نقل از دلاور، (۱۳۸۹) اندازه اثر ترکیبی بدست آمده در هر دو مدل زیاد و معنادار می‌باشد. همچنین در بررسی اندازه اثرها بر اساس متغیرهای مستقل به طور جداگانه مشاهده می‌شود اندازه اثر متغیر مشارکت همگانی کمتر از ۰/۱ (بر طبق معیار کوهن کم) بوده و اندازه اثر سایر متغیرها بالاتر از ۰/۳ (بر طبق معیار کوهن زیاد و نسبتاً زیاد) می‌باشد. با توجه به پراکندگی متغیرهای مستقل در ادامه نسبت به مقوله‌بندی متغیرهایی که ماهیت نظری مشترکی دارند اقدام شده است.

جدول (۷) اندازه اثر متغیرهای مقوله عوامل فرهنگی- اجتماعی مؤثر بر پیشگیری از سرقت

ردیف	متغیرهای بررسی شده در مقوله	تکرار	میانگین اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	Z	سطح معناداری (p)
۱	آموزش مردم و کارکنان	۲	۰/۳۷۰	۰/۱۰۲	۰/۵۸۸	۲/۶۶	۰/۰۰۸
۲	مشارکت همگانی	۲	۰/۰۱۶	-۰/۲۷۶	۰/۲۴۶	-۰/۱۱۸	۰/۹۰۶
کل	مدل اثرات ثابت	۴	۰/۱۷۱	-۰/۰۲۳	۰/۳۵۲	۱/۷۳	۰/۰۸۳
	مدل اثرات تصادفی	۴	۰/۱۸۱	۰/۲۱	۰/۵۲۲	۰/۹۰۴	۰/۳۶۶

طبق جدول (۷)، رابطه عوامل فرهنگی- اجتماعی با پیشگیری از سرقت به وسیله ۴ فرضیه بررسی شده است که میانگین اندازه اثر آنها ۰/۱۸۱ بدست آمده است که در سطح ۰/۰۵

معنادار نمی‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت، بیشتر اوقات به دلیل فردگرایی یا علائق فردی، مردم وقت کمی را برای پرداختن به مشکلات همسایه‌ها، دلسوزی برای افراد نه‌چندان خوشبخت و ابراز حمایت‌های گوناگون از افرادی که خارج از خانواده آنها هستند، صرف می‌کنند که به تعبیری، خود از خصوصیات یک جامعه جرم خیز به شمار می‌روند. جدایی خانوادگی، روابط ضعیف دوستانه و نرخ کم مشارکت افراد در برنامه‌های داوطلبانه به‌سادگی می‌تواند حمایت اجتماعی را ضعیف کند. با تضعیف حمایت‌های اجتماعی در یک جامعه، نوعی از نابهنجاری و آنومی پدید می‌آید. عدم تجانس میان اهداف فرهنگی و شیوه‌های قانونی دستیابی به این اهداف باعث آنومی می‌شود. زمانی که اعضای یک جامعه در ابعاد اجتماعی، اخلاقی، اقتصادی، فرهنگی و انتظامی نتوانند به اهداف خویش از طریق قواعد رفتار اجتماعی برسند و نیز نتوانند از ابزار و وسایل مشروع و توزیع واقعی فرصت‌ها برای نیل به اهداف اجتماعی خویش استفاده کنند، سرخورده می‌شوند و این سرخورده‌گی باعث گسست و انفعال بین اهداف افراد در جامعه و وسایل نهادینه شده جهت دسترسی به آنها می‌شود که خود زمینه‌ای در جهت ارتکاب جرم است (بیات و شرافتی‌پور و عبدی، ۱۳۸۷).

جدول (۸) اندازه اثر متغیرهای مقوله عوامل انتظامی مؤثر بر پیشگیری از سرقت

ردیف	متغیرهای بررسی شده در مقوله	تکرار	میانگین اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	Z	سطح معناداری (p)
۱	استقرار پلیس	۳	۰/۸۱۸	۰/۷۱۸	۰/۸۸۵	۹/۱۳	۰/۰۰۱
۲	استفاده از افسران باتجربه و باسابقه	۴	۰/۵۹۳	۰/۴۵۵	۰/۷۰۳	۶/۹۹	۰/۰۰۱
۳	استفاده از تجهیزات پیشرفته	۷	۰/۲۲۱	۰/۰۴۴	۰/۳۸۴	۲/۴۴	۰/۰۱۵
۴	تعامل برون‌سازمانی	۲	۰/۳۴۳	۰/۱۴۱	۰/۵۱۹	۳/۲۴	۰/۰۰۱
۵	تعامل درون‌سازمانی	۲	۰/۶۱۵	۰/۴۰۶	۰/۷۶۳	۴/۹۱	۰/۰۰۱
۶	استفاده از پلیس محله	۱	۰/۳۷۰	۰/۱۰۲	۰/۵۸۸	۲/۶۶	۰/۰۰۸
۷	نظارت مستقیم روسای کلانتری‌ها	۲	۰/۶۵۲	۰/۴۵۶	۰/۷۸۷	۵/۳۳	۰/۰۰۱
۸	رعایت اقدامات ایمنی توسط نیروی انتظامی	۱	۰/۶۳۰	۰/۴۲۶	۰/۷۷۳	۵/۰۸	۰/۰۰۱
۹	میزان اختیارات مأمورین	۱	۰/۵۳۰	۰/۲۹۵	۰/۷۰۴	۴/۰۴	۰/۰۰۱
۱۰	وجود رویه عملیاتی مشخص برای گشت	۲	۰/۳۵۰	۰/۰۵۹	۰/۵۸۶	۲/۳۳	۰/۰۱۹
۱۱	اطلاع‌رسانی به موقع	۱	۰/۴۵۹	۰/۱۸۷	۰/۶۶۵	۳/۱۷	۰/۰۰۲

فرامطالعۀ تحقیقات مرتبط با عوامل مؤثر بر سرقت و راهکارهای پیشگیری از آن در کلان شهر تهران در طول سال‌های ۸۵ تا ۹۶

۰/۰۰۱	۳/۴۸	۰/۶۱۲	۰/۱۹۷	۰/۴۲۷	۳	رستۀ خدمتی مأمورین	۱۲
۰/۰۰۱	۲۱/۲۷	۰/۸۳۵	۰/۷۶۲	۰/۸۰۲	۱	تخصص مأمورین	۱۳
۰/۰۰۱	۴/۱۴	۰/۷۶۹	۰/۳۴۸	۰/۵۹۸	۱	تعداد گشت‌های خودرویی	۱۴
۰/۰۰۱	۴/۴۳	۰/۷۸۸	۰/۳۹۱	۰/۶۲۹	۱	تعداد گشت‌های پیاده	۱۵
۰/۰۰۱	۳/۸۹	۰/۷۵۱	۰/۳۱۲	۰/۵۷۱	۱	تعداد نیروهای به کار گرفته شده	۱۶
۰/۰۰۱	۱۳/۶۳	۰/۹۰۰	۰/۸۰۲	۰/۸۵۹	۲	چگونگی به کارگیری نیروهای پلیس	۱۷
۰/۰۰۱	۱۶/۵۲	۰/۹۳۹	۰/۸۷۷	۰/۹۱۳	۲	نظارت غیر رسمی (طبیعی)	۱۸
۰/۰۰۱	۱۲/۳۱	۰/۸۶۷	۰/۷۴۲	۰/۸۱۴	۱	نظارت رسمی	۱۹
۰/۰۰۱	۱۳/۶۶	۰/۸۹۵	۰/۷۹۴	۰/۸۵۲	۱	نظارت مکانیکی	۲۰
۰/۰۰۱	۱۰/۷۱	۰/۷۹۳	۰/۶۳۲	۰/۷۲۲	۱	سیاست‌گذاری دستگاه قضا در برخورد با سارقین	۲۱
۰/۰۰۱	۳۸/۰۹	۰/۷۳۵	۰/۶۸۹	۰/۷۱۳	۴۰	مدل اثرات ثابت	کل
۰/۰۰۱	۹/۲۸	۰/۷۳۹	۰/۵۵۰	۰/۶۵۵	۴۰	مدل اثرات تصادفی	

طبق جدول (۸)، تعداد ۴۰ فرضیه به بررسی رابطه عوامل انتظامی با پیشگیری از سرقت پرداخته و میانگین اندازه اثر آنها ۰/۶۵۵ بدست آمده است که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد. عوامل رسمی نظیر توان پلیسی و قضایی، استفاده از افسران باتجربه، تخصص مأمورین، تعداد گشت‌های خودرویی، نظارت مستقیم رؤسای کلانتری‌ها، تعامل درون سازمانی و برون سازمانی و ... می‌تواند تحت عنوان عوامل بازدارندگی بیان شود. طبیعی است که هر چه توان امنیتی و قضایی در جامعه بیشتر باشد، اعمال کارهای مجرمانه نیز کاهش خواهد یافت. وجود نیروهای پلیس آموزش دیده و خبیره و همین طور ایجاد و اعمال قانون‌های روزآمد و متناسب با جرائم می‌تواند تأثیر منفی در ارتکاب جرم داشته باشد. اگر که احتمال دستگیری و میزان مجازات، شامل هزینه جرم در نظر گرفته شود؛ می‌توان آن را عامل «بازدارندگی» نام برد. بنابراین کاهش جرایم با حضور پلیس و مجازات و تعقیب به تنهایی مؤثر نیست بلکه هنجارهای دیگری تحت عنوان عوامل بازدارنده، وجود دارد که ممکن است به وسیله دولت، آموزش و پرورش، خانواده و مذهب به طور مؤثر نیازهای اجتماعی را محدود نموده و بهترین کنترل و مدافع در برابر جرایم به شمار آید.

جدول (۹) اندازه اثر متغیرهای مقوله عوامل ایمنی‌ساز مؤثر بر پیشگیری از سرقت

ردیف	متغیرهای بررسی شده در مقوله	تکرار	میانگین اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	Z	سطح معناداری (p)
۱	تدابیر ایمنی خودرو توسط شرکت‌های سازنده	۲	۰/۸۰۱	۰/۷۳۲	۰/۸۵۳	۱۲/۹۲	۰/۰۰۱
۲	رعایت نکات ایمنی توسط مالکین	۱	۰/۷۵۹	۰/۶۹۳	۰/۸۱۳	۱۳/۸۴	۰/۰۰۱
۳	شیوه‌های مبتنی بر افزایش تلاش و زحمت تراشی	۳	۰/۸۰۳	۰/۷۲۵	۰/۸۶۱	۱۱/۴۹	۰/۰۰۱
۴	شیوه‌های افزایش ریسک	۳	۰/۸۱۸	۰/۷۶۶	۰/۸۵۹	۱۶/۱۴	۰/۰۰۱
۵	تقویت قلمرو	۱	۰/۸۰۱	۰/۷۴۵	۰/۸۴۶	۱۵/۴۵	۰/۰۰۱
۶	شیوه‌های کاهش جاذبه آماج‌ها	۳	۰/۵۵۴	۰/۴۰۰	۰/۶۷۸	۶/۰۹	۰/۰۰۱
۷	کنترل دسترسی‌ها	۱	-۰/۳۷۲	-۰/۵۸۹	-۰/۱۰۴	-۲/۶۷	۰/۰۰۷
۸	مراقبت مالکین	۱	-۰/۵۲۵	-۰/۷۰۱	-۰/۲۸۹	-۳/۹۹	۰/۰۰۱
کل	مدل اثرات تصادفی	۱۵	۰/۷۱۷	۰/۶۸۵	۰/۷۴۵	۲۸/۸۰	۰/۰۰۱
	مدل اثرات ثابت	۱۵	۰/۵۷۴	۰/۲۹۳	۰/۷۶۴	۳/۶۴	۰/۰۰۱

طبق جدول (۹)، تعداد ۱۵ فرضیه به بررسی رابطه عوامل ایمنی‌ساز با پیشگیری از سرقت پرداخته‌اند و میانگین اندازه اثر آنها ۰/۵۷۴ بدست آمده است که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد و با توجه به معیار کوهن اندازه اثر آن زیاد است. پیشگیری وضعی در مکتب بزه‌دیده-شناسی ریشه دارد و در این مکتب نقش بزه‌دیده در وقوع جرم مطالعه می‌شود؛ بنابراین برای جلوگیری از قربانی شدن افراد جامعه از روش‌های پیشگیری وضعی استفاده می‌شود. مجرمان از فرصت‌ها و شرایطی که در رفتارهای قربانیان جرم، خلل ایجاد می‌کند، بهره‌برداری کرده و به ارتکاب جرم فکر می‌کنند؛ بنابراین مجرم فردی حسابگر است که تا حدود زیادی از طریق بکارگیری شیوه‌های فنی می‌توان از عمل وی جلوگیری کرد. در سال ۱۹۹۳ کلارک ۱۲ شیوه یا راهکار برای پیشگیری وضعی از انواع جرایم خیابانی و غارتگری ارائه داد؛ اما از آن زمان تا سال ۲۰۰۱ شیوه‌های ارائه شده توسط وی مورد بازنگری و اصلاحات قرار گرفته و به ۲۵ شیوه افزایش یافت. وی این ۲۵ شیوه را در ۵ روش اصلی شامل ۱. افزایش زحمت ارتکاب جرم؛ ۲. افزایش خطر ارتکاب جرم؛ ۳. کاهش مزایای حاصل از جرم؛ ۴. کاهش تحریک؛ ۵. از بین بردن معاذیر دسته‌بندی کرد (محمد نسل، ۱۳۸۷).

۴-۶. ارزشیابی ناهمگنی متغیرهای مستقل بر پیشگیری از سرقت

جدول (۱۰) نتایج آزمون همگونی کل متغیرها

آماره Q	درجه آزادی	سطح معناداری	I2
۵۶۲/۲۳	۳۰	۰/۰۰۱	۹۴/۶۶

در جدول (۱۰) مشاهده می‌شود که آماره Q با احتمال ۰/۰۰۱ معنادار است. بنابراین فرض صفر مبتنی بر همگونی اندازه‌های اثر رد می‌شود و نتیجه می‌گیریم که گروه مطالعات تحت بررسی، ناهمگون می‌باشند. همچنین شاخص I2 نشان می‌دهد که ۹۱/۵۸ درصد از تغییرات کل مطالعات به دلیل ناهمگنی مطالعات می‌باشد. لذا در این وضعیت باید از متغیرهای تعدیل‌گری برای مشخص کردن واریانس و محل این تفاوت‌ها استفاده کرد.

۴-۷. تحلیل متغیرهای تعدیل‌کننده در رابطه عوامل فرهنگی- اجتماعی، انتظامی و

ایمنی‌ساز با پیشگیری از سرقت

جدول (۱۱) تحلیل متغیرهای تعدیل‌کننده در رابطه عوامل فرهنگی- اجتماعی، انتظامی و ایمنی‌ساز با پیشگیری از سرقت

آزمون Q	فاصله اطمینان		برآورد نقطه ای اندازه اثر	تعداد فرضیه‌ها	متغیر	شاخص آماری متغیر تعدیل‌کننده
	حد بالا	حد پایین				
۱/۷۷ (۰/۶۲۰)	۰/۷۶۰	۰/۲۷۷	۰/۵۶۵	۹	۸۵-۸۷	سال انجام پژوهش
	۰/۸۸۳	۰/۳۰۷	۰/۶۹۳	۴	۸۸-۹۰	
	۰/۷۹۱	۰/۱۰۳	۰/۵۲۹	۶	۹۱-۹۳	
	۰/۷۵۱	۰/۶۰۱	۰/۶۸۳	۱۲	۹۴-۹۶	
۱۹۶/۷۰ (۰/۰۰۱)	۰/۶۳۰	۰/۴۳۷	۰/۵۴	۱۲	در دسترس	روش نمونه‌گیری
	۰/۸۵۸	۰/۳۵۶	۰/۶۸۰	۴	سرشماری	
	-۰/۲۷۷	-۰/۵۹۷	-۰/۴۵۲	۲	تصادفی خوشه‌ای	
	۰/۸۱۸	۰/۶۳۶	۰/۷۴۰	۱۱	تصادفی ساده	
	۰/۸۵۷	۰/۷۷۹	۰/۸۲۲	۲	تصادفی طبقه‌ای	
۳/۶۰ (۰/۰۵۸)	۰/۷۳۶	۰/۵۳۲	۰/۶۴۵	۲۵	بله	احراز روایی و پایایی ابزار
	۰/۶۰۱	۰/۳۷۵	۰/۴۹۶	۶	خیر	

همانطور که در جدول (۱۱) مشاهده می‌شود آماره Q در مورد متغیرهای سال انجام پژوهش و احراز روایی و پایایی ابزار معنادار نمی‌باشد. اما متغیر روش نمونه‌گیری در رابطه عوامل فرهنگی- اجتماعی، انتظامی و ایمنی‌ساز با پیشگیری از سرقت می‌تواند نقش تعدیل‌کننده داشته باشد.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد ۷۵/۵۶ درصد از پژوهش‌های صورت گرفته در کلانشهر تهران در رابطه با عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت از نظر چک لیست، فرانظری در سطح متوسط و متوسط به بالا و ۲۴/۴۴ درصد آنها در سطح پایین‌تر از متوسط قرار دارند. نظریه‌های مکتب بزه‌دیده‌شناسی، مکتب دفاع اجتماعی، مکتب فایده اجتماعی، انتخاب منطقی، مکتب تحقیقی و فضای قابل دفاع هر کدام در دو یا بیشتر از دو پژوهش بکار گرفته شده‌اند اما نظریه‌های پیشگیری وضعی، جبر محیطی، جبر تربیتی، نابسامانی اجتماعی، نظریه فشار، فرایند اجتماعی، یادگیری اجتماعی، کنترل عمومی، کنترل اجتماعی، عدالت مطلق، مکتب کلاسیک، نئوکلاسیک نوین، نقاط پرچم، پنجره شکسته، نحوه چیدمان فضا، نظریه الگوی جرم شهرگرایی نوین، نظریه فرصت، نظریه سبک زندگی، نظریه فعالیت روزمره و نظریه اشاعه تنها در یک پژوهش مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

نکته‌ای که در این قسمت می‌توان آن را نقد کرد، مربوط به نوع نظریات استفاده شده در این تحقیقات مرور شده است. تحقیقات مرور شده به بررسی تأثیر متغیرهای کلانی مثل بیکاری، نابرابری درآمدی، فقر، تراکم جمعیت، از هم گسیختگی، بی‌سوادی و کم‌سوادی و ... بر میزان جرم می‌پردازد؛ ولی برای تبیین نظری و ارائه یک مبنای نظری از نظریاتی استفاده می‌کنند که عوامل خرد اقتصادی مؤثر بر جرم توجه دارند. همان‌طور که در مبنای نظری تحقیق حاضر هم به آن اشاره شد، نظریه انتخاب عقلانی بیشتر به انگیزه‌های افراد در سطح خرد در ارتکاب جرم توجه دارد؛ ولی متغیرهای مدنظر تحقیقات مرور شده، متغیرهایی کلان است که ارائه مبنای نظری با سطح تحلیل خرد برای متغیرهایی با سطح تحلیل کلان مناسب نیست. بیشتر این تحقیقات به نظریه اقتصاد سیاسی که به عوامل اقتصادی کلان مؤثر بر جرم اشاره دارد، کمتر پرداختند و تنها در مواردی اندک، برخی از تحقیقات در مبنای نظری‌شان به عوامل اقتصادی کلان مؤثر بر جرم اشاره کردند. همچنین، با توجه به اینکه اکثر تحقیقات حاضر به نظریه انتخاب عقلانی اشاره کردند، خود این نظریه را هم خوب توضیح ندادند و بیشتر تحقیقات فقط به ارائه تاریخچه‌ای از روند شکل‌گیری نظریات اقتصادی، اجتماعی، محیطی و ... مؤثر بر جرم اشاره کردند. انتظار می‌رفت وقتی نظریه انتخاب عقلانی به عنوان نظریه تبیین‌کننده عوامل مؤثر بر جرم مطرح می‌شود، حداقل مدل‌های ایستا و پویای این نظریه مطرح شود که در هیچکدام از این تحقیقات مرور شده چنین کاری صورت نگرفت.

با توجه به نتایج، ۶۱/۱۱ پژوهش‌ها به روش پیمایش و ۳۸/۸۹ درصد به روش پیمایش و اسنادی صورت گرفته‌اند. همچنین تمام پژوهش‌های صورت گرفته از نظر نوع کاربرد، کاربردی

و از نظر زمان مقطعی می‌باشند. همچنین از نظر هدف ۱۷ پژوهش توصیفی و ۱ پژوهش تبیینی است. روش پرسشنامه در ۱۲ پژوهش و در ۶ پژوهش از روش پرسشنامه، رجوع به اسناد و مدارک و مصاحبه با هم استفاده کرده‌اند. با توجه به نتایج تحلیل فراروش، مهمترین ضعف روشی پژوهش‌های انجام شده در زمینه عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت بخش داده آماری و تحلیل اکتشافی داده‌ها، روش‌های شاخص‌سازی، آزمون مقدماتی وسیله اندازه گیری و ملاحظات اخلاقی می‌باشد.

اندازه اثر ترکیبی عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت در مدل اثرات ثابت ۰/۶۹۵ و تصادفی ۰/۶۳۶ بدست آمد. بر طبق معیار کوهن (۱۹۹۲، به نقل از دلور، ۱۳۸۹) اندازه اثر ترکیبی بدست آمده در هر دو مدل زیاد و معناداری می‌باشد. همچنین در بررسی اندازه اثر در هر پژوهش به طور جداگانه مشاهده می‌شود که مطالعات پورحنیفه (۱۳۸۵)، سلیمی (۱۳۸۸)، عزیزی (۱۳۹۵)، داوودی (۱۳۹۵)، روزبه (۱۳۸۷)، بهادری (۱۳۸۸)، امانی (۱۳۹۳)، ذوقی (۱۳۹۵)، خرقانی (۱۳۸۹)، عباسی (۱۳۹۴) و رحمت‌اللهی (۱۳۹۱) اندازه اثر بالاتر از ۰/۶۰ بدست آورده‌اند و پژوهش‌های صالحی (۱۳۸۷)، اسفندانی (۱۳۹۰)، یارمحمدی (۱۳۹۵)، رحمانی (۱۳۸۶) و رفیعی (۱۳۹۲) اندازه اثر بین ۰/۳۰ و ۰/۶۰ گزارش کرده‌اند و مطالعات طاهری (۱۳۸۵) و جوادیان (۱۳۸۷) اندازه اثر کمتر از ۰/۳ بدست آورده‌اند.

مطالعات مورد بررسی سوگیری انتشار نداشتند؛ اما نتایج مطالعات ناهمگون می‌باشند؛ لذا در ادامه اندازه اثر هر متغیر مستقل به صورت جداگانه و همچنین در ترکیب با یکدیگر و به عنوان یک مقوله، بررسی شد. اندازه اثر ترکیبی برای متغیرهای به کار رفته در کلیه پژوهش‌های قبلی در حوزه پیشگیری از سرقت در مدل اثرات تصادفی ۰/۶۱۲ و ثابت ۰/۷۰۲ بدست آمده است که بر طبق معیار کوهن اندازه اثر ترکیبی بدست آمده در هر دو مدل زیاد و معنادار می‌باشد. همچنین در بررسی اندازه اثرها بر اساس متغیرهای مستقل به طور جداگانه مشاهده می‌شود اندازه اثر متغیر مشارکت همگانی کمتر از ۰/۱ (بر طبق معیار کوهن کم) بوده و اندازه اثر سایر متغیرها بالاتر از ۰/۳ (بر طبق معیار کوهن متوسط و زیاد) می‌باشد. با توجه به پراکندگی متغیرهای مستقل در ادامه نسبت به مقوله‌بندی متغیرهایی که ماهیت نظری مشترکی دارند اقدام شد.

میانگین اندازه اثر عوامل فرهنگی- اجتماعی ۰/۱۸۱ بدست آمده است که در سطح ۰/۰۵ معنادار نمی‌باشد. این یافته با نتایج پژوهش‌های رستمی (۱۳۸۷)، جعفری و اکبری (۱۳۹۳) و عباسی اسفجیر و قربانی اصل (۱۳۹۵) ناهماهنگ و ناهمسو می‌باشد. در تبیین احتمالی این یافته می‌توان گفت ابزارهای سنجش مشارکت اجتماعی در سایر فرهنگ‌ها ساخته شده است و به همین دلیل در سنجش میزان مشارکت اجتماعی در ایران کارآیی ندارد. محدود بودن حجم

نمونه و محدودیت‌های روش نمونه‌گیری نیز می‌تواند از علل احتمالی باشد. برای اینکه عوامل فرهنگی - اجتماعی، بخصوص مشارکت مردمی بتواند مفید و مؤثر واقع گردد، نیازمند ضمانت اجراهای متعدد اعم از حقوقی و کیفری است. بر همین اساس ضمانت اجراهای مدنی و جبران خسارت‌ها از قبیل جریمه‌ها، توقیف اموال یا اجبار به فروش اموال برای پرداخت جریمه مجازات‌ها، خلع ید کردن، بستن یا تعطیلی موقتی املاک اجاره‌ای مسکونی یا تجاری، محدود کردن مجوز، از دست دادن درآمدی به واسطه محدود شدن ساعات کاری و نهایتاً ضمانت اجراهای کیفری از قبیل بازداشت و حبس و جزای نقدی باید در دسترس باشند (مازول و روئل، ۱۹۹۸، به نقل از اخشایی، ۱۳۹۴). بنابراین عدم پیش بینی ضمانت اجراهای متعدد و متنوع مدنی و کیفری، از عوامل مهم ناپایداری و مؤثر واقع نشدن تعامل پلیس با مشارکت مردمی است.

میانگین اندازه اثر عوامل انتظامی ۰/۶۵۵ بدست آمده است که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد که با توجه به معیار کوهن اندازه اثر آن زیاد می‌باشد. یافته‌های مختلفی در تأیید این یافته وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش سلطانی بهرام، دانش و علی‌نژاد (۱۳۹۴) هماهنگ و همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت نیروی انتظامی که مسئول برقراری امنیت عمومی و آسایش و آرامش در سطح جامعه می‌باشد، موظف است با هر آنچه که این امنیت و آرامش جمعی را خدشه‌دار می‌سازد، مانند جرم که مهم‌ترین عامل ناامنی و خدشه‌دار شدن امنیت عمومی است، مقابله و مبارزه کند. نیروی انتظامی اگر در شهر حضور یابد امکان پیشگیری بزهکاران و مجرمین را افزایش می‌دهد و فرصت ارتکاب جرم را برای آنان دشوار می‌کند و در مقابل، برای شهروندان احساس آرامش و امنیت ایجاد می‌کند (ابراهیمی، ۱۳۹۱).

میانگین اندازه اثر عوامل ایمنی‌ساز ۰/۵۷۴ بدست آمده است که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد که با توجه به معیار کوهن اندازه اثر آن زیاد می‌باشد. نتایج آماره Q نشان داد که رابطه عوامل فرهنگی - اجتماعی، انتظامی و ایمنی‌ساز با پیشگیری از سرقت تحت تأثیر سال انجام پژوهش قرار نمی‌گیرد. روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای بیشترین اندازه اثر و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای کمترین اندازه اثر را دارند. همچنین رابطه عوامل فرهنگی - اجتماعی، انتظامی و ایمنی‌ساز با پیشگیری از سرقت تحت تأثیر احراز روایی و پایایی پژوهش قرار نگرفته‌اند.

از مهمترین محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به ذکر نشدن روش‌شناسی، پایایی، روایی و یا روش نمونه‌گیری در برخی از پایان‌نامه‌ها و مقالات و همچنین نبود اطلاعات یکپارچه پیرامون انواع آسیب‌ها و انجام تحقیقات اندک در زمینه آسیب اجتماعی مذکور اشاره کرد.

۵-۱. ارائه پیشنهادها کاربردی مبتنی بر مقابله برای ناجا

۱. نظر به اینکه استقرار ایستگاه‌های پلیس، نگرش مثبت شهروندان تهرانی، پیشگیری از وقوع جرم و کاهش آن و همچنین احساس امنیت و اعتماد به پلیس را در پی داشته است، باید تقویت کمی و کیفی ایستگاه‌های پلیس در محلات مختلف تهران بزرگ، به عنوان یک اولویت ویژه و برنامه اصلی، در دستور کار پلیس پیشگیری ناجا قرار گیرد؛
۲. تشکیل کمیته‌های هماهنگی با حضور نمایندگان تام‌الاختیار قوه قضائیه و ناجا مرتبط با پیشگیری از سرقت و جرایم دیگر و تبادل نظر در رابطه با قوانین و مقررات جاری و اخذ تصمیمات مقتضی به منظور رفع نقاط ضعف هر یک از واحدها؛
۳. برای رفع سردرگمی کارکنان و کارآگاهان پلیس آگاهی یک دستورالعمل واحد و کامل در این خصوص تدوین و ابلاغ گردد و دستورالعمل‌های پیشین برای رفع ابهامات و وحدت رویه لغو گردد؛
۴. اتخاذ تدابیر مناسب بمنظور بکارگیری و استفاده رؤسای کلانتری‌ها از سیستم اطلاعات جامعه و بانک‌های اطلاعاتی سازمان‌های مختلف به منظور کاستن از نیاز به هماهنگی مکرر؛
۵. جهت کاهش ارتکاب به جرم، تأکید بر کنترل‌های رسمی مانند تأکید صرف بر پلیس، ناکافی است و در این راستا توجه به کنترل‌های غیررسمی و از طریق بخش مدنی جامعه و افزایش سرمایه اجتماعی بسیار کارگشا خواهد بود.

۵-۲. پیشنهادهای روشی

- (۱) دقت در نحوه انتخاب جامعه آماری، نحوه محاسبه حجم نمونه و روش نمونه‌گیری و تناسب روش نمونه‌گیری با خصوصیات جامعه آماری و گزارش نمودن جزئیات کار و تمامی خصوصیات جامعه آماری جهت استفاده کامل از آنان در طبقه‌بندی مطالعات؛
- (۲) انجام آزمون‌های روایی و پایایی ابزار گردآوری داده‌ها و بیان نتایج کامل حاصل از این آزمون‌ها؛
- (۳) وجود چارچوب نظری مشخص برای تحقیقات دارای فرضیه امری مهم و ضروری است؛ لذا تحقیقات مرور شده به علت داشتن فرضیه باید چارچوب نظری مشخص‌تر و مستحکمی داشته باشند. از محققان آتی در این موضوع، انتظار می‌رود که چارچوب نظری مشخص و مدونی داشته باشند و صرفاً به بیان تاریخچه‌ای از نظریات اقتصادی، اجتماعی، محیطی و ... مؤثر بر جرم اکتفا نکنند؛

۴) سطح تحلیل برخی از نظریات به کار رفته در مبانی نظری تحقیق با متغیرهای مورد بررسی در تحقیق همخوانی نداشت و در حالی که سطح سنجش متغیرهای حاضر در تحقیق کلان بود، بیشتر محققان از نظریه با سطح خرد (نظریه انتخاب عقلانی) استفاده کردند.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «فرا مطالعه تحقیقات سرقت، نزاع و قاچاق مواد مخدر در طول سال‌های ۸۵ تا ۹۶ در کلانشهر تهران و راهکارهای مقابله با آن» است که با حمایت پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا و با همکاری مرکز نخبگان و استعداد‌های برتر انجام شده است. بدین وسیله از پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا و مرکز نخبگان و استعداد‌های برتر به خاطر همکاری ارزنده‌شان در اجرای این پژوهش و همچنین از دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی کلانشهر تهران (دانشگاه علوم انتظامی امین، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه الزهراء، دانشگاه خوارزمی، دانشگاه شهید بهشتی) و سایر سازمان‌های شهر تهران از جمله دفتر تحقیقات آگاهی و ستاد مبارزه با مواد مخدر نهایت قدردانی را داریم.

منابع

- ابراهیمی، شهرام و رجیبی، ابراهیم (۱۳۸۹). «پیشگیری در نظریه های جرم شناسی و گستره محدودیت‌های آن»، آموزه‌های حقوق کیفری، شماره ۱۳: ۱۴-۳۶.
- ابراهیمی، محسن (۱۳۹۱). «رویکرد چندنهادی به پیشگیری از جرایم مواد مخدر و روان‌گردان با تأکید بر عملکرد ستاد مبارزه با مواد مخدر»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- اخشابی، فرزاد (۱۳۹۴). «تعامل پلیس با مشارکت مردمی در پیشگیری از جرم»، دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت و مهندسی صنایع.
- ازکیا، مصطفی و توکلی، محمود (۱۳۸۵). «فراتحلیل مطالعات رضایت شغلی در سازمان‌های آموزشی»، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۲۷: ۱-۲۶.
- اسحاق‌پور، حنیفه (۱۳۸۵). «بررسی شیوه‌های پیشگیری انتظامی از سرقت درون خودرویی در فرماندهی انتظامی تهران بزرگ»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

- اسفندانی، علی (۱۳۹۰). «نقش ایستگاه‌های پلیس در پیشگیری از سرقت خودرو در جنوب غرب تهران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- امانی، کامران (۱۳۹۳). «نقش طراحی محیطی بر پیشگیری وضعی از سرقت منزل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- بورنشتین، مایکل؛ هجز، لاری؛ هیگینز، جولیان و روتشتین، هانا (۲۰۰۵). راهنمای نرم افزار جامع فراتحلیل، ترجمه و افزوده‌ها: علی دلاور و کامران گنجی (۱۳۹۱). تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- بهادری، ایرج (۱۳۸۸). «بررسی عوامل مؤثر بر پیشگیری از سرقت گوشی تلفن همراه در سر کلانتری هشتم فرمانده انتظامی تهران بزرگ»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- بیات، بهرام (۱۳۸۹). «فراتحلیل سرقت»، مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۱۹: ۱۳۴-۱۱۳.
- بیات، بهرام؛ شرافتی‌پور، جعفر و عبدی، نرگس (۱۳۸۷). «پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع محور»، تهران: معاونت اجتماعی ناجا.
- پورعزیزی، مسعود (۱۳۹۶). «نقش مدیریت دانش مجرمین حرفه‌ای در پیشگیری و مقابله با جرایم سرقت»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- جعفری، محمد و اکبری، حمیدرضا (۱۳۹۳). «تأثیر مدیریت مشارکت مردمی در پیشگیری از سرقت احشام مورد مطالعه: شهرستان اسلام‌آباد غرب»، فصلنامه انتظام اجتماعی، دوره سوم: ۳۵-۵۷.
- جوادیان، علیرضا (۱۳۸۷). «عوامل مؤثر بر گشت انتظامی در پیشگیری از سرقت خودرو در غرب تهران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- حاجی‌ده‌آبادی، محمدعلی (۱۳۹۰). جرم‌شناسی کاربردی، انتشارات مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
- خرقانی، غلامرضا (۱۳۸۹). «نقش شرکت‌های سازنده خودرو در پیشگیری از سرقت خودرو»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- داوودی‌دهاقانی، ابراهیم (۱۳۹۵). «چالش‌ها و راهکارهای نگهبان محله در پیشگیری از سرقت از نگاه مدیران پلیس»، فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، شماره ۱۸، (۱): ۵۹-۷۳.
- دلاور، علی (۱۳۹۴). روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی، تهران: نشر ویرایش.
- ذوقی، محمد (۱۳۹۵). «پیشگیری سرقت از نمایندگی‌های سیاسی فاقد رده حفاظتی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- رحمانی، یاسین علی (۱۳۸۶). «موانع موفقیت کلانتری‌های تهران بزرگ در پیشگیری از سرقت و راهکاری‌های رفع آن»، مطالعات پیشگیری از جرم، شماره ۲ (۲): ۵۳-۷۴.

- رحمت‌الهی، امیر (۱۳۹۱). «بررسی شیوه‌های مؤثر پیشگیری وضعی از سرقت اموال و تجهیزات در حوزه راه آهن تهران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- رفیعی، حسن رضا و رفیعی، هادی (۱۳۹۲) «تأثیر تدابیر پیشگیری وضعی بر پیشگیری از سرقت خودرو در تهران بزرگ»، کارآگاه. شماره ۲۳، ۴۳-۲۵.
- روزبه، عبدالله (۱۳۸۷) «بررسی عوامل مؤثر در پیشگیری وضعی از جرم»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- سلطانی بهرام، سعید؛ دانش، لیلا و علی‌نژاد، رقیه (۱۳۹۴) «مطالعه نقش پیشگیری انتظامی از جرم بر احساس امنیت شهروندان تبریزی»، مجله مطالعات جامعه‌شناسی. شماره ۸ (۲۹)، ۳۹-۵۶.
- سلیمی، رجبعلی (۱۳۸۸) «بررسی تدابیر و اقدامات کلانتری‌های فاطم در پیشگیری از سرقت داخل خودرو»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- صالحی، سیدمحمد مهدی (۱۳۸۷) «بررسی نقش پیشگیری وضعی در کاهش وقوع جرم سرقت مسلحانه از بانک‌ها و اماکن تجاری»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- صفاری، علی (۱۳۹۰) «مقدمات ضروری پیشگیری از جرم»، مجموعه مقالات همایش علمی-کاربردی پیشگیری از وقوع جرم، چاپ دوم، مشهد، دادگستری کل استان خراسان رضوی.
- طاهری، محمدعلی (۱۳۸۳) «بررسی عوامل مؤثر بر میزان موفقیت کلانتری‌های شمال تهران بزرگ در کاهش سرقت اتومبیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- عباسی اسفجیر، علی اصغر و قربانی اصل، ولی الله (۱۳۹۵) «نقش مؤلفه‌های اجتماعی در پیشگیری از جرائم شهری (سرقت و مواد مخدر) نمونه‌ی موردی منطقه‌ی سه شهرسازی»، مطالعات جامعه‌شناختی شهری، شماره ۶ (۲۰)، ۱۵۷-۱۸۶.
- عباسی، مجید (۱۳۹۴) «بهره‌گیری از راهکارهای پیشگیری وضعی برای جلوگیری از سرقت علائم الکتریکی راه‌آهن»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- عزیزی، ایرج (۱۳۹۵) «عوامل مؤثر بر کشف ارتکاب جرائم، سرقت اموال در بازرسی قرارگاه پشتیبانی ستاد کل آجا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- علیوردی‌نیا، اکبر؛ ریاحی، محمد اسماعیل و موسوی چاشمی، سیده ملیحه (۱۳۸۷) «مطالعه جامعه‌شناختی بزهکاری: آزمون تجربی نظریه فشار عمومی اگنیو»، مجله جامعه‌شناسی ایران، شماره ۸ (۲)، ۱۱۱-۸۳.
- گل‌صباحی، حمیدرضا (۱۳۸۵) «بررسی نقش عدم تمرکز در رسیدگی به پرونده‌های سرقت وسائط نقلیه در پلیس آگاهی تهران بزرگ»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

مالمیر، مهدی (۱۳۸۸) «مروری بر نظریه‌های جرم‌شناختی پیشگیری از جرم بر اساس تقسیم‌بندی (ونویک) و (دوارد)»، فصلنامه علمی مطالعات پیشگیری از جرم، شماره ۴ (۱۱)، ۱۷۰-۱۴۹.

محمدی نسل، غلامرضا (۱۳۸۷) «پلیس و سیاست پیشگیری از جرم»، تهران: دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.

مهدوی، محمود (۱۳۹۰) پیشگیری از جرم (پیشگیری رشدمدار)، چاپ اول، تهران: سمت.
نجفی ابرندآباد، علی حسین (۱۳۸۹) «رویکرد جرم‌شناختی قانون حقوق شهروندی»، مجموعه مقالات همایش حقوق شهروندی. تهران.

نوغانی دخت‌بهمنی، محسن و میرمحمدتبار، سید احمد (۱۳۹۴) «بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر جرم (فراتحلیلی از تحقیقات انجام شده در ایران»، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، شماره ۴ (۳)، ۸۵-۱۰۲.

ودادهیر، ابوعلی و نادری، حمید (۱۳۹۷) «فراتحلیل مطالعات سرقت در ایران»، مسائل اجتماعی ایران، شماره ۱۰ (۱)، ۲۶۳-۲۸۵.

یارمحمدی، علی (۱۳۹۵) «تأثیر عملکرد قرارگاه نوروزی بر پیشگیری از سرقت منزل و خودرو (مطالعه موردی فاتب)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

Bench, S., & Day, T. (2010), "The User Experience of Critical Care Discharge: A Meta-synthesis of Qualitative Research", *International Journal of Nursing Studies*, 47(4): 487-499.

Carriaga, L.M., & Worrall, L.J. (2015), "Police Levels and Crime: A Systematic Review and Meta-Analysis" *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*, 88(4): 315-333.

Edwards, M., Davies, M., & Edwards, A. (2009), "What Are the External Influences on Information Exchange and Shared Decision-making in Healthcare Consultations: A Meta-synthesis of the Literature". *Patient Education and Counseling*, 75(1): 37-52.

Hayhurst, P.K., Pierce, m., Hickman, M., Seddon, T., Dunn, G., Keane, J., & Millar, T. (2017), "Pathways through Opiate Use and Offending: A Systematic Review", *International Journal of Drug Policy*, 39, 1-13.

Hirschi, T. (1969), "Causes of delinquency", University of California Press, Berkeley, CA.

Morison, W., and etc. (1995), *Theoretical Criminology, from Modernity to post modernism*. Cavendish publishing limited, London.

- Rupp, Th. (2008), "Meta Analysis of Crime and Deterrence: A Comprehensive Review of the Literature", Amsterdam: DNB.
- Siegel, J.L. (2016), "Criminology: Theories, Patterns and Typologies", Ninth Edition, Thomson/Wadsworth, Belmont, CA.
- Wickes, R., Zahnw, R., Shaefer, L., & Sparkes-Carroll, M. (2016), "Neighborhood Guardianship and Property Crime Victimization", *Crime & Delinquency*: 1-16.
- Jafari, M ; Akbari, H. (2014), "The Impact of Public Participation in the Management of Livestock Theft Prevention Case Study: City of Malmir, M (2009) "Overview of Crime and Sociological Theories of Crime Prevention Based Classification (Van Vick) and (Dvard)", *Prevention Pf Crime Studies Journal*, 4 (11): 149-170.